

24 HAZİRAN KAZANANI ÇOK, KAYBEDENİ AZ SEÇİM

HÜSEYİN ALPTEKİN, TALHA KÖSE

24 HAZİRAN KAZANANI ÇOK, KAYBEDENİ AZ SEÇİM

HÜSEYİN ALPTEKİN, TALHA KÖSE

COPYRIGHT © 2018

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Uygulama: Hasan Suat Olgun
Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
MUHALEFETİN ÇARESİZLİĞİ	9
MİLLİYETÇİ DİP DALGA	10
BARAJI GEÇMEK, TERÖRE TAKILMAK	10
DOĞU VE GÜNEYDOĞU ŞEHİRLERİNİN SEÇİMİ	11
SONUÇ	15

YAZARLAR HAKKINDA

Hüseyin Alptekin

Lisans eğitimini Beykent Üniversitesi İşletme ve Uluslararası İlişkiler bölümlerinde 2004'te tamamlayan Alptekin yüksek lisans derecesini 2006'da Koç Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden aldı. Lisansüstü çalışmalarını 2008'e kadar Utah Üniversitesi'nde sürdüren Alptekin doktora çalışmalarını "Explaining Ethnopolitical Mobilization: Ethnic Incorporation and Mobilization Patterns in Bulgaria, Cyprus, Turkey, and Beyond" başlıklı teziyle Texas Üniversitesi Austin Siyaset Bilimi Bölümü'nde tamamladı. Başlıca akademik ilgi alanları arasında karşılaştırmalı siyasi kurumlar, etnik siyaset, milliyetçilik, Türkiye ve Ortadoğu politikası ve sosyal bilim araştırmaları metodolojisi yer alan Alptekin'in araştırmaları *Ethnic and Racial Studies*, *Mediterranean Politics*, *Nationalism and Ethnic Politics*, *Afro Eurasian Studies*, *Insight Turkey*, *Wiley-Blackwell Encyclopedia of Political Thought*'ta yayımlandı. Hüseyin Alptekin İstanbul Şehir Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesidir.

Talha Köse

Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek lisansını Sabancı Üniversitesi Uyuşmazlık Analizleri ve Çözümleri programında, George Mason University Institute for Conflict Analysis and Resolution'daki doktorasını da "Re-Negotiating Alevi Identity: Conflict and Cooperation Narratives and the Constitution of New Alevi Identity" başlıklı tezi ile tamamladı. SETA DC'de araştırma koordinatörü olarak çalıştı. Bir dönem İstanbul Şehir Üniversitesi'nde öğretim üyesi olan Köse halihazırda İbn Haldun Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanlığını yürütmekte ve SETA Strateji Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırmacı olarak çalışmaktadır.

ÖZET

Bu analiz 24 Haziran 2018 seçim sonuçlarının genel değerlendirmesini yapmakta ve özelde Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki oy dağılımını analiz etmektedir. 24 Haziran seçimleri Türk siyasi tarihinin en önemli seçimlerinden biri olarak kayda geçecek ve sonuçları itibarıyla Türk siyasi hayatında kalıcı etkiler bırakacaktır.

Seçim sonuçları açısından Recep Tayyip Erdoğan Türkiye’de muhafazakar seçmenin doğal çatı adayı olduğunu bu seçimde de teyit etti. En yakın rakibinden 10 milyonun üzerinde fazla oy alan Erdoğan seçim kaybetmeme geleneğini sürdürdü. Yüzün üzerinde miting yapan İnce ise Türkiye’nin her yanını dolaşarak kalabalık bir seçmen kitlesine hitap etti ve seçimlerde partisinden daha iyi bir sonuç aldı. Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) beklenmeyen bir şekilde yüzde 10 barajının üzerinde bir oy alırken dünya genelinde güç kazanan milliyetçi dalganın Türk siyasetinde de etkili olduğunu gösterdi. Halkların Demokratik Partisi (HDP) oyların yüzde 11,7’sini elde ederek Mecliste 67 sandalye kazanarak Adalet ve Kalkınma Partisi’nin (AK Parti) Meclis çoğunluğuna ulaşmasına engel oldu. Bu HDP için önemli bir başarıdır. Birçok Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) taraftarı HDP’ye verdikleri stratejik destekle partinin yüzde 10 seçim barajını geçmesini sağladılar.

Seçim sonuçlarını doğu şehirleri özelinde incelediğimizde ise ortaya çıkan sonuçlar şu şekilde sıralanabilir: Bölgede etkin olan iki parti halen AK Parti ve HDP’dir. 2015’teki seçimlerde 7 Haziran’dan 1 Kasım’a bölgede gerileyen HDP oyları 24 Haziran’da bir miktar daha azalmıştır. Bu seçimde gözlemlediğimiz seçim ittifakları HDP’nin sandalye kaybetmesine neden olmuştur. Bölgeye bütünlüklü bir bakış bu illerde yoğun olarak yaşayan Kürt vatandaşların bir blok şeklinde hareket etmediğini ve bölge içi farklılıkların hakim olduğunu göstermektedir.

Sonuç itibarıyla 24 Haziran seçimlerinin en büyük kazananı Türk demokrasisi olmuştur. Yüzde 86’nın üzerinde bir katılım oranı, şeffaflık ve canlı bir kampanya dönemiyle sonuçlanan seçim süreci Türk demokrasisi için kayda değer bir başarı öyküsü olarak yorumlanabilir.

**Bu analiz
24 Haziran
2018 seçim
sonuçlarının genel
değerlendirmesini
yapmakta ve
özelde Doğu
ve Güneydoğu
bölgelerindeki oy
dağılımını analiz
etmektedir.**

GİRİŞ

Başkanlık ve milletvekili seçimlerinde kazanan çoktu, demokrasi onlardan biriydi. Aynı zamanda tüm Türkiye'yi temsil eden geniş bir fikir yelpazesi Mecliste kendine yer bulmuş oldu.

25 Haziran 2018 Türk siyasetinde yepyeni bir dönemin başlangıcıdır. Seçmenler bir kez daha Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve partisini desteklemiş ve Türkiye'nin geleceği için yönetim hakkını Erdoğan'a vermiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan oyların yüzde 52,6'sını alarak seçimi ilk turda kazanırken en yakın takipçisi Muharrem İnce oyların yüzde 30,6'sını elde etmiştir. Meclis seçimlerinde Erdoğan liderliğindeki AK Parti yüzde 42,6'yla 600 sandalyeli Mecliste 295 sandalyeye sahip olmuş, çoğunluk için gerekli sandalye sayısının az farkla altında kalmıştır. AK Parti'nin Cumhurbaşkanlığı İttifakı'ndaki ortağı MHP oyların yüzde 11,1'ini alarak Mecliste 49 sandalye kazanmıştır. MHP'nin yardımıyla başkanlık ve milletvekili seçimlerinde çoğunluğu elde etmek Cumhurbaşkanı Erdoğan için büyük bir zaferdir. Bu analiz seçim sonuçlarının genel değerlendirmesini yapmakta

ve özelde Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki oy dağılımını incelemektedir.

24 Haziran 2018 seçimleri Türk siyasi tarihinin en önemli seçimlerinden biri olarak kayda geçecektir. Sonuçları itibarıyla Türk siyasi hayatında kalıcı etkileri olacaktır. Bu yeni durum aynı zamanda ülkeyi ileriye taşıma, yaklaşan bölgesel ve ekonomik sıkıntılarla mücadele etme noktasında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın omuzlarına yeni sorumluluklar yüklemektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşan ve sarsıntılara rağmen ana hatlarıyla ayakta kalabilen dünya düzeninin sonuna gelinmiştir. Dünya siyaseti değişim ve istikrarsızlıklara gebe. Mevcut küresel ve bölgesel kurum, norm ve siyasi yapıların erozyona uğradığı bu ortam ise Türkiye'nin kendi iç siyasi yapısını yeniden düzenlemesi ve dış şoklara karşı direncini artırabilmesi açısından önemli bir eşiktir. Seçmen böylesi hassas bir tarihte ortamda Türkiye'nin yönetim yapısının yeniden şekillendirilmesi ve ülkenin önünde duran yapısal sorunların aşılması için gerekli adımların atılması yetki ve sorumluluğunu Cumhurbaşkanı Erdoğan ve partisine vermiştir. MHP de böylesi kritik bir ortamda Cumhurbaşkanlığı İttifakı ile bu değişim sürecinin önemli aktörlerinden biri olmuştur. Seçim sonrası dönemde MHP'ye de çok kilit roller düşmektedir.

24 Haziran seçimlerinin en büyük kazananı Türk demokrasisi olmuştur. Yüzde 86'nın üzerinde bir katılım oranı, şeffaflık ve canlı bir kampanya dönemiyle sonuçlanan seçim süreci Türk demokrasisi için kayda değer bir başarı öyküsüdür. Dünyanın ileri demokrasisi olarak tabir edilen ülkelerde bile seçimlere katılımın çoğu zaman yüzde 50'nin altında kaldığı görülmektedir. Türk seçmenin sandığa tevccühü ve seçimlere olan güveni bu yönüyle Türk demokrasisinin sağlam temeller üzerinde durduğunu göstermektedir. Birçok seçmen oy kullanmak için tatillerini yarıda keserek sandık başına gitmiştir. Muhalefetle iktidar partisi pek çoklarının sıkı bir yarış olarak düşündükleri se-

çimlerde başarılı bir mücadele vermiştir. Hepsinden önemlisi tüm parti liderleri ve başkan adayları ülke genelinde halka açık meydanlarda milyonlarca taraftarı toplamayı başarmışlardır. Seçimler Türk siyaseti ve demokrasisine yeni bir dinamizm getirmiştir. Bu dinamizmin sonuçları meclis ve yönetim yapısına da yansyacaktı. Seçimlerde ilk kez oy kullanan birçok genç seçmen seslerinin duyulmasını sağlamıştır. Seçimler hepsinin ötesinde vatandaşların demokratik görevi ciddiye aldıklarını göstermiştir.

Cumhurbaşkanı Erdoğan seçimleri yaklaşık 26 milyon üzerinde seçmenin desteğiyle ilk turda kazanırken en yakın takipçisi İnce'den 11 milyon daha fazla oy elde etmiştir. Erdoğan seçim çağrısında bulunarak ve yönetim yapısını Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine değiştirme süreciyle büyük bir risk almıştır. İlâveten Erdoğan MHP ile koalisyonla giderek seçmen tabanını paylaştıkları bir parti ile riskli bir ittifak kurmuştur. MHP'de parti içi parçalanma sonucu İYİ Parti'nin kurulmasıyla birlikte bu risk daha da artmıştır. Milliyetçi duruşa sahip MHP ile koalisyonla gitmek AK Parti için Kürt oylarının riske atılması demektir. AK Parti buna rağmen özellikle Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde oy oranlarını artırmayı başarmıştır. AK Parti ve MHP arasındaki Cumhur İttifakı en sonunda zorlu bir seçmen kitlesine üstün gelmiştir. Bazı AK Parti seçmenleri milletvekili seçimlerinde oylarını MHP'den yana kullanmış (ki bunu zaman içinde daha ayrıntılı bir şekilde irdedeceğiz) ama Erdoğan başkan adayı olarak MHP seçmeninin ekseriyetini kendine çekmiştir. Erdoğan Türkiye'de muhafazakar seçmenin doğal çatı adayı olduğunu bu seçimde de teyit etmiştir. Zira bütün çabalara rağmen Saadet Partisi (SP) ve bu partinin cumhurbaşkanı adayına oy kayması yaşanmamıştır.

Erdoğan'ın parlamenter sistemi Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine değiştirme kararı Türkiye'de sadece yürütmenin yapısını değil aynı zamanda Türk siyasetinin doğasını da dönüştürmüştür. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Türkiye

ile ilgili büyük hedefleri bulunmakta ve geride pırlıtlı bir miras bırakmak istemektedir. Erdoğan yalnızca daha etkin bir yürütme sistemiyle Türkiye ile ilgili planlarını yerine getirebileceğini görmüş ve bu doğrultuda siyasi bir risk almıştır. Bu riskin kendi siyasi hedefleri düşünüldüğünde beklediği karşılığı bulduğu söylenebilir.

MUHALEFETİN ÇARESİZLİĞİ

Muharrem İnce CHP'nin başkan adayı olarak yarışa katıldı ve partisinden daha iyi bir sonuç elde etti. İnce oyların yüzde 30,6'sını alırken CHP'nin oy oranı yüzde 22,6'da kaldı. Yüzün üzerinde miting yapan İnce Türkiye'nin her yanını dolaşarak kalabalık bir seçmen kitlesine hitap etti. İnce'nin seçim kampanyası İYİ Parti Genel Başkanı Meral Akşener'in kampanyasını gölgede bıraktı. Seçimlerin başlangıcında Akşener'in Erdoğan'ın seçmen kitlesini etkileyebilecek biri olabileceği dillendiriliyordu ancak bu beklenti gerçekleşmedi.

İnce'nin seçim performansı neticede CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun koltuğunu sallayabilir. İnce sol cenahın oylarını sağlamlaştırarak –HDP ve diğer partilere yönelmeye başlayan partisine inancını yitirmiş– CHP taraftarlarının desteğini yeniden kazanmayı başardı. Bu kitle aynı zamanda milletvekilliği seçiminde stratejik oy vererek HDP'yi de Meclise taşıdı. Öte taraftan CHP ile HDP arasındaki bu bağ CHP kitlesi içerisindeki bir kısım seçmeni rahatsız ederek bu kesimin İYİ Parti'ye kaymasına neden oldu.

CHP lideri Kılıçdaroğlu daha önce parti başkanlığı için kendisine rakip olan ancak kaybeden İnce'nin baskısını artık üzerinde hissedecektir. Kılıçdaroğlu'nun zayıf liderliği ve genel başkanlık koltuğunu bırakmak istememesi nedeniyle parti içi bir mücadele dönemine girilmesi ihtimali mevcuttur. Tek adamlık ve lider sultanlığı tartışması bundan sonra CHP'nin merkezi bir

meselesi olacaktır. Kılıçdaroğlu baskılar sonucu CHP genel başkanlığından çekilmek zorunda kalsa bile parti içerisindeki mücadele ve hizipleşmesini devam ettirecektir. Öte yandan Kılıçdaroğlu döneminde dışlanan CHP’li kitle de İnce’ye destek olarak hatta baskı oluşturarak parti liderliği konusunda adım atmasını sağlamaya çalışacaklardır. Her halükarda CHP açısından cin şışeden çıktı ve bundan sonraki dönemde parti içinde yeni bir meseleyle uğraşılacaktır. CHP liderinin daha önceki dönemde olduğu gibi partisini Erdoğan karşıtlığı üzerinden konsolide edebilmesi mümkün görünmemektedir.

Akşener ve İYİ Parti 24 Haziran öncesinde Türk siyasetinde sağ cenahın geleceği ve yeni bir aktör olarak sunulmaya çalışıldı. Ancak Akşener seçim sonunda büyük bir hayal kırıklığına uğradı. İki ay önce partisinin oy beklentisi yüzde 20’nin üzerindeydi ama seçimi dördüncü sırada tamamlayan Akşener toplam oyların yalnızca yüzde 7,4’ünü alarak bir diğer cumhurbaşkanı adayı Selahattin Demirtaş’ın bile gerisinde kaldı. Partisi ise az farkla yüzde 10’un altında kalmasına rağmen Millet İttifakı’nın parçası olduğu için Meclise 43 vekil gönderme hakkı kazandı. İYİ Parti, liderinden yüzde 3 daha fazla oy almasına rağmen Akşener partisi için seçmenlerde heyecan uyandıramadı ve İnce’nin gölgesinde kaldı. Akşener’in AK Parti ve MHP seçmeninden oy devşirmesi bekleniyordu ancak görünen o ki Akşener oy kazanmak için İnce’ye karşı yarıştı. Partisi bir kısım küskün ve hayal kırıklığına uğramış MHP seçmeninden oy aldı ama bunun kısa ömürlü olması beklenebilir. CHP, İYİ Parti, HDP ve SP gibi ne toplumsal tabanları ne de ideolojileri açısından birbirlerine benzemeyen aktörleri bir arada tutabilmek ve bu aktörler üzerinden Türk siyasetini yeniden şekillendirmek mümkün görünmemektedir. Bu nedenle Türk siyasetinin taşıyıcı omurgası AK Parti’nin merkezde yer aldığı bir yapının bulunduğu gerçeği bu seçimde bir kez daha teyit edildi.

MİLLİYETÇİ DİP DALGA

MHP ise kamuoyu araştırmacı ve analistlerini yalanlayan bir performans sergileyerek uzmanları şaşırttı. İlk önce AK Parti ile Cumhuriyet İttifakı’na girdi –son birkaç yılda halktan aldığı destek düşmesine rağmen (2015’te kısa bir süre bu destek artmıştı). MHP çok geçmeden birçok analisti şaşırtarak yüzde 11,1 oy aldı ve Mecliste 49 sandalyeye sahip oldu. MHP’nin seçim sonrası performansı ve iktidara ortak olma durumu İYİ Parti’ye yönelen küskün seçmenin desteğini yeniden kazanmasına yardım edebilir. MHP lideri Devlet Bahçeli’nin Erdoğan ve AK Parti ile ittifak oluşturma kararı işe yaradığı görünüyor. Bahçeli aynı zamanda yüzde 10’dan fazla oy alarak parti tabanını sağlamlaştırdı. Bahçeli taban desteğinin yarısını İYİ Parti’ye kaybetti ama öyle görünüyor ki MHP, AK Parti seçmeninden önemli ölçüde destek kazanmayı başardı. Dünyanın genelinde güç kazanan milliyetçi dalganın Türk siyasetindeki “dip dalga” olduğu tespitinde bulunmak gerçeği bir yaklaşımdır.

BARAJI GEÇMEK, TERÖRE TAKILMAK

HDP’nin Meclise girmek için gerekli yüzde 10 barajını geçip geçemeyeceği önemli bir soruydu. AK Parti’nin tek başına mı iktidar olacağı yoksa ittifakla mı sınırlanacağı konusunu bu sorunun cevabı belirledi. Sonunda HDP oyların yüzde 11,7’sini alarak Mecliste 67 sandalye kazandı ve AK Parti’nin Meclis çoğunluğunu elde etmesine engelledi. Bu HDP için önemli bir başarı oldu. Birçok CHP taraftarı HDP’ye verdiği stratejik destekle partinin yüzde 10 seçim barajını geçmesini sağladı. HDP’nin Meclise girmesi AK Parti’ye 60’tan fazla sandalyeye mal oldu. Fakat bu aynı zamanda uzun süredir ilk kez Mecliste geniş tabanlı bir siyasi temsil anlamına gelmekte ve ülkenin sosyopolitik dokusunu yansıtmaktadır.

HDP kendini terör örgütü PKK'dan farklılaştırmayı deneseydi CHP'nin stratejik desteğine ihtiyaç duymazdı ve daha güçlü bir siyasi destek bulabilirdi. Ancak HDP açısından en büyük talihsizlik kendi kaderini PKK'nın kaderi ile bağlantılı hale getirmek olmuştur. HDP'nin cumhurbaşkanı adayı Demirtaş oyların yüzde 8,4'ünü aldı, yüzde 2'lik bir farkla partisinin gerisinde kalmıştır. Mecliste büyük siyasi partilerin hepsi temsil edilecek –ki her şeye rağmen bu Meclis için önemli bir başarıdır. HDP'nin siyasi adımları bundan sonra –stratejik desteğiyle Meclise girdiğinden– CHP'yi de ilgilendirecektir. Ümit edelim ki bu iş birliği CHP'yi radikalleştirmek yerine HDP'yi siyaseten daha makul bir çizgiye çeksinsin.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ŞEHİRLERİNİN SEÇİMİ

24 Haziran seçimlerinde Kürt oylarının anahtar bir rol oynayacağı çokça yazıldı çizildi. Nitekim parlamento seçimlerinde HDP'nin yüzde 10 barajını aşıp aşmaması AK Parti'nin tek başına meclis çoğunluğunu elde etme durumunu belirleyecekti. Cumhurbaşkanı seçiminde ise yüzde 50 gibi yüksek bir oy oranını aşmak için her toplumsal kesim gibi Kürt oyları da ihmal edilemezdi. Cumhurbaşkanı seçiminin ikinci tura kalması durumunda HDP oylarına talip olan CHP ve İYİ Parti seçim kampanyalarında kendi mikro Kürt açılımlarını gerçekleştirdi. İYİ Parti lideri Meral Akşener “Demirtaş serbest bırakılsın” çağrısı yaparken İnce bununla yetinmeyerek Demirtaş'ı tutuklu bulunduğu Edirne'deki cezaevinde ziyaret etti. Türkiye genelinde Türkiye partisi olma iddiasını öne çıkaran HDP ise Doğu ve Güneydoğu'da etnik kimlik temelli bir siyaseti öne çıkardı. Bu, partinin 2015 seçimlerinde de uyguladığı bir seçim stratejisiydi. İktidardaki AK Parti ise bölgede HDP dışında etkin olabilen tek parti olarak bölgedeki oylarını daha da artırma amacındaydı.

Adı geçen partilerin yanı sıra bölgede küçük ölçekli etnik partiler de seçim öncesinde ses getirdi. HÜDA PAR Diyarbakır ve Batman'da bağımsız adaylar, ülke genelinde ise parti olarak yarışırken cumhurbaşkanı seçiminde AK Parti adayı Erdoğan'ı destekleyeceğini açıkladı. Daha küçük ölçekli etnik partiler ise “Kürdistan Blok” şeklinde adlandırılan bir çatı altında HDP ve HÜDA PAR ile görüşmeler yürüttü. Ancak bu iki partiden de istediğini alamayan blok seçimde bir bütün olarak net bir tutum takınmadı. Örneğin bir süre blok içinde yer alan HAK-PAR beş ilde bağımsız adaylarla yarışma kararı aldı.

Erdoğan'ın parlamenter sistemi Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine değiştirme kararı Türkiye'de sadece yürütmenin yapısını değil aynı zamanda Türk siyasetinin doğasını da dönüştürmüştür.

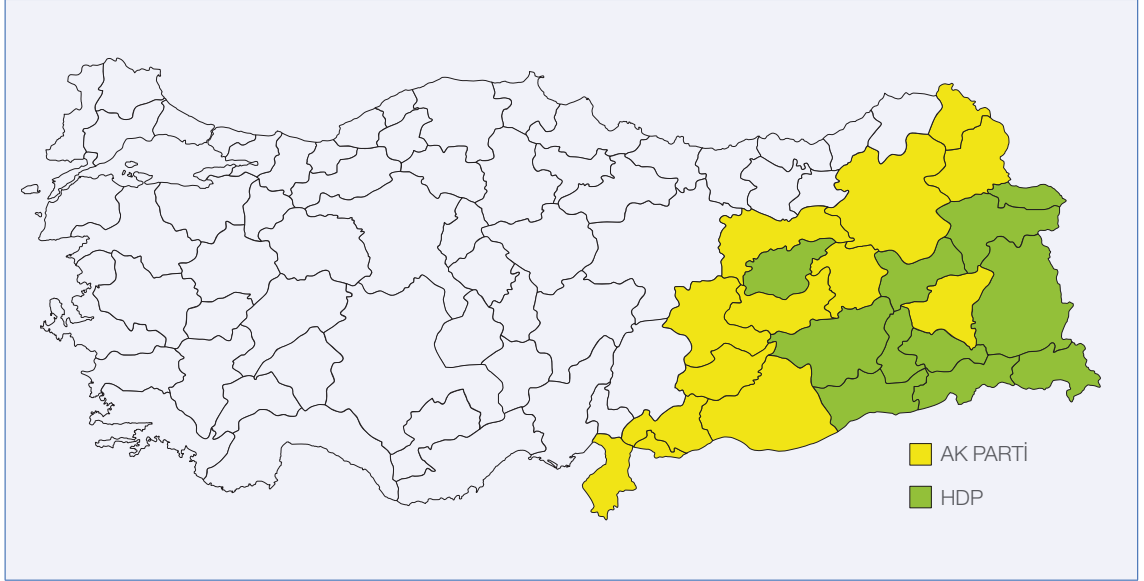
Bu şartlarda gidilen 24 Haziran seçimlerinin temel sonuçları şunlar olmuştur:

- Bölgede etkin iki parti halen AK Parti ve HDP'dir.
- 7 Haziran'dan 1 Kasım'a bölgede gerileyen HDP oyları 24 Haziran seçimlerinde bir miktar daha azalmıştır.
- İttifaklar HDP'ye vekil kaybettirmiştir.
- Kürt oyu bir blok olarak hareket etmemektedir. Bölge içi farklılıklar hakimdir.

Bölgede Etkin İki Parti Halen AK Parti ve HDP

Önemli oranda Kürt nüfus barındıran Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde (Hatay da dahil edilmiştir) rekabet bu seçimde de AK Parti ve HDP arasında geçmiştir. Bölgede 13 ilde AK Parti birinci gelirken 11 ilde yarışı HDP önde bitirmiştir (Harita 1).

HARİTA 1. AK PARTİ VE HDP'NİN BİRİNCİ PARTİ OLDUĞU DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU İLLERİ*

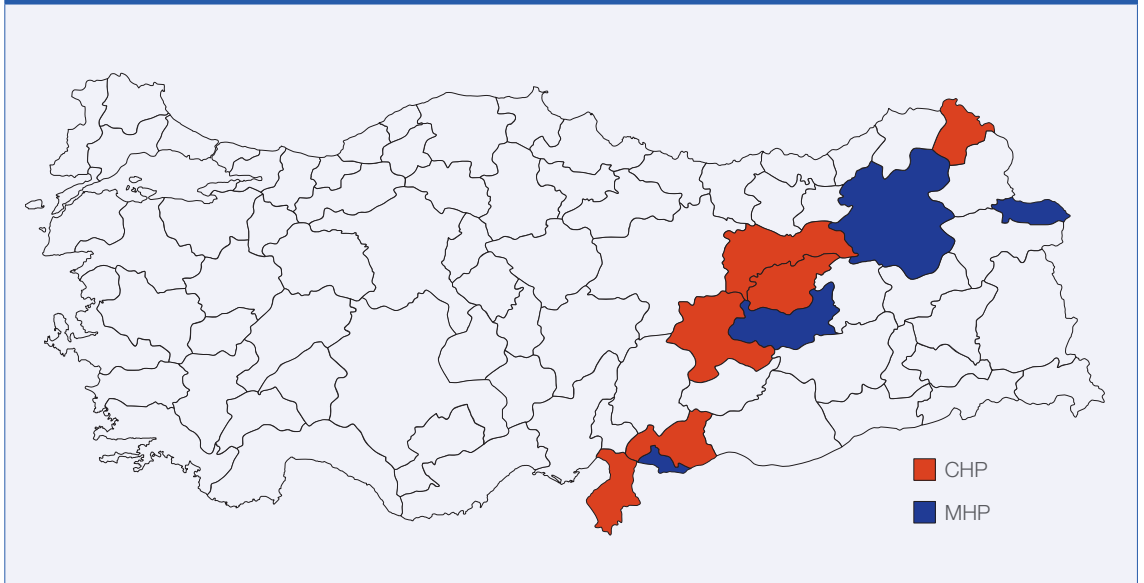
* Bu şehirler hayali "PKK devleti"nin haritalarında görüldüğü için seçilmiştir. Başka bir deyişle bu bölge PKK'nın Bakur (Kuzey) Kürdistan dediği alandır. Aslında bu harita bir bakıma "mütevazı" bile kalmaktadır. Çünkü bazı PKK haritaları HDP'nin iyi sonuç alamadığı Kahramanmaraş, Osmaniye ve Sivas gibi şehirleri dahi içermektedir.

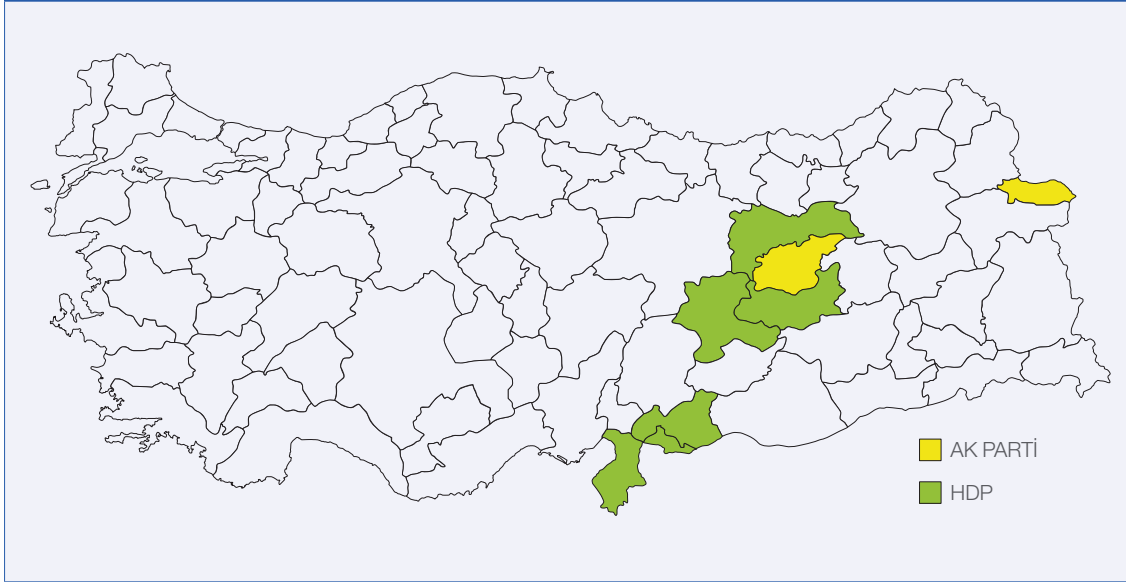
AK Parti bu şehirlerden toplam 62 vekil çıkarırken HDP 46, CHP 11 ve MHP 7 vekil kazanmıştır. CHP ve MHP de bölgede yer yer ciddi oy oranlarına ulaşmakla beraber bölgedeki hiçbir ilde birinci parti olamamıştır. Bununla beraber CHP Ardahan, Erzincan, Gaziantep, Hatay, Malatya ve Tunceli'de; MHP ise Elazığ,

Erzurum, Iğdır ve Kilis'te ikinci parti olmuştur (Harita 2).

AK Parti Iğdır ve Tunceli'de ilk iki parti arasına giremeyip üçüncü parti olurken HDP Elazığ, Erzincan, Gaziantep, Hatay, Kilis ve Malatya'da ilk üç parti arasında yer alamamıştır (Harita 3).

HARİTA 2. CHP VE MHP'NİN İKİNCİ PARTİ OLDUĞU DOĞU VE GÜNEYDOĞU İLLERİ

HARİTA 3. AK PARTİ'NİN İLK İKİ, HDP'NİN DE İLK ÜÇ PARTİ ARASINDA OLMADIĞI DOĞU VE GÜNEYDOĞU İLLERİ

TABLO 1. 24 HAZİRAN GENEL SEÇİMLERİNDE DOĞU VE GÜNEYDOĞU BÖLGELERİ İLE HATAY'DA DÖRT PARTİNİN OYLARI*

İl	AK Parti Oy Oranı/ Milletvekili Sayısı		HDP Oy Oranı/ Milletvekili Sayısı		MHP Oy Oranı/ Milletvekili Sayısı		CHP Oy Oranı/ Milletvekili Sayısı	
Adıyaman	55,1	4	15,41	0	9,15	0	12,05	1
Ağrı	28,81	1	62,23	3	2,51	0	2,91	0
Ardahan	37,15	1	23,38	0	6,77	0	25,87	1
Batman	24,91	1	62,07	4	1,2	0	1,87	0
Bingöl	55,28	2	26,81	1	5,87	0	2,3	0
Bitlis	44,82	2	42,54	1	4,08	0	2,73	0
Diyarbakır	21,46	3	65,54	9	1,4	0	2,5	0
Elazığ	54,58	4	10,05	0	13,54	0	10,74	1
Erzincan	44,76	2	5,65	0	18,62	0	25,5	0
Erzurum	54,81	4	11,96	0	18,53	1	4,42	0
Gaziantep	51,44	8	11,88	1	12,67	2	15,11	2
Hakkari	20,07	1	70,17	2	3,7	0	3,46	0
Hatay	36,2	5	11,02	1	14,44	1	30,58	4
Iğdır	20,72	0	44,23	1	23,9	1	2,84	0
Kars	37,91	2	31,9	1	7,23	0	14,33	0
Kilis	50,83	2	2,3	0	20,35	0	14,6	0
Malatya	53,87	4	7,02	0	16,12	1	16,73	1
Mardin	30,42	2	59,28	4	2,62	0	3,31	0
Muş	32,4	1	54,48	3	3,74	0	2,47	0
Siirt	38,97	1	51,07	2	3,52	0	2,55	0
Şanlıurfa	52,67	8	28,92	4	9,28	1	3,88	1
Şırnak	18,19	1	70,24	3	4,01	0	2,72	0
Tunceli	14,7	0	51,03	1	5,73	0	26,32	1
Van	31,77	3	59,32	5	3,08	0	2,64	0
Toplam		62		46		7		11

* Sarı renkli şehirlerde AK Parti, yeşil renklilerde HDP en fazla oyu almıştır.

Bölgede Erzincan ve Kilis illerinde ise AK Parti dışında vekil çıkaran parti olmamıştır. Bölgede HDP en az oyu yüzde 2,3 ile Kilis'te alırken AK Parti yüzde 14,7 ile en az oyunu Tunceli'de elde etmiştir. Seçimlere bağımsız adaylarla giren HAK-PAR seçime girdiği şehirlerde birkaç yüz oyu aşamasa da HÜDA PAR diğer etnik partilere göre başarılı görülebilir. Diyarbakır ve Batman'daki bağımsız adayları da eklendiğinde HÜDA PAR 200 binin üzerinde oy almıştır. Bölgedeki trendler değişmezse bundan sonraki seçimlerde HÜDA PAR'ın desteğini alan bir partinin Batman ve Diyarbakır gibi kentlerde bir milletvekili fazladan çıkarma veya yerel seçimlerde fazladan belediye kazanma imkanı olabilecektir.

Bu analiz 24 Haziran seçimlerinin sadece bir ayağı olan parlamento seçimlerini ele almaktadır. Erdoğan'ın partisinden daha fazla, Demirtaş'ın ise partisinden daha az oy aldığı düşünülürse cumhurbaşkanı seçiminde bu iki partinin daha dengeli bir tablo çizdiği hatta AK Parti'nin bölgede hakim bir görüntü verdiği söylenebilir.

HDP Oyları

24 Haziran Seçimlerinde Azaldı

Bölgede 1 Kasım seçimlerine göre HDP'nin en çok oy kaybettiği yerler 15 puanlık düşüşle Şırnak (yüzde 85'ten 70'e) ve Hakkari (yüzde 83'ten 70'e) olmuştur. 7 Haziran seçimlerinde iki ilde yüzde 80, altı ilde yüzde 70, üç ilde yüzde 60 bandını aşmak üzere toplam 11 şehirde yüzde 60'ın üzerinde oy alan HDP 1 Kasım seçimlerinde sekiz şehirde yüzde 60 bandını aşabilmiş, 24 Haziran seçimlerinde ise sadece dört şehirde yüzde 60 bandının üzerine çıkabilmiştir. Bu düşüşün en sert yaşandığı şehir Bitlis olmuştur. 7 Haziran seçimlerinde bu kentten yüzde 60,36 oy alan HDP bugün itibarıyla ise AK Parti'nin gerisine düşmüştür.

TABLO 2. HDP'İN 7 HAZİRAN, 1 KASIM VE 24 HAZİRAN GENEL SEÇİMLERİNDE AŞTIĞI BANTLAR

	7 Haziran	1 Kasım	24 Haziran
Yüzde 80 ve Üzeri	2	2	0
Yüzde 70-79 Arası	6	1	2
Yüzde 60-69 Arası	3	5	3
Yüzde 60 ve Üzeri Oy Alınan Toplam Şehir	11	8	5

AK Parti'nin genel seçimlerde bölgede yüzde 60'a ulaşabildiği şehir olmamış ancak Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Adıyaman, Malatya, Elazığ, Bingöl ve Erzurum'da yüzde 50'nin üzerinde oy alabilmiştir. Cumhurbaşkanı seçiminde ise Erdoğan Kilis, Elazığ ve Erzurum'da yüzde 70; Gaziantep, Şanlıurfa, Adıyaman, Bingöl, Erzincan ve Malatya'da ise yüzde 60 bandını aşmıştır.

TABLO 3. ERDOĞAN VE DEMİRTAŞ'IN 24 HAZİRAN CUMHURBAŞKANI SEÇİMLERİNDE BÖLGE ŞEHİRLERİNDE AŞTIĞI BANTLAR

	Erdoğan	Demirtaş
Yüzde 70 ve Üzeri	3	2
Yüzde 60-69 Arası	6	3
Yüzde 50-59 Arası	1	3
Yüzde 50 ve Üzeri Oy Alınan Toplam Şehir	10	8

İttifaklar HDP'ye Vekil Kaybettirdi

24 Haziran seçimlerini önceki genel seçimlerden ayıran temel fark partilerin bu seçimde ittifak bloklarıyla yarışabilmesi olmuştur. Bu yenilik bundan böyle ittifak dışında kalan partileri dezavantajlı duruma sokacaktır. Nitekim

seçimde Adıyaman'da yüzde 15,41'lik bir oy oranına sahip olan HDP milletvekili çıkaramazken CHP 12,05'lik oy oranıyla bu şehirden vekil kazanabilmiştir. Bu sonuçta CHP'nin ittifak ortağı İYİ Parti'nin Adıyaman'da yüzde 5'in üzerinde oy alması belirleyicidir. CHP Elazığ'da ise kendisinden üç puan daha yüksek oy elde eden MHP'nin yerine vekil çıkarabilmiştir. Bu sonuçta da yine Elazığ'da yüzde 7,67'lik bir oy oranı yakalayan İYİ Parti'nin payı büyüktür. CHP-İYİ Parti ittifakı Erzurum'da ise İYİ Parti'ye yaramış, bu yüzden MHP kentten ikinci vekilini çıkaramamış, HDP ise hiç vekil kazanamamıştır. İttifaklar dolayısıyla değişen milletvekili dağılımına örnekler çoğaltılabilir ancak ittifakların net sonucu ittifak dışında kalarak tek başına seçime giren partilerin kayıp yaşamaması olmuştur.

Bölgede Farklılıklar Hakim

24 Haziran seçimleri bir kez daha Türkiye'deki Kürt vatandaşların blok halinde oy kullanmadığını göstermiştir. Nitekim bölgede homojen bir Kürt toplumsal yapısı da görülmemektedir. Bölge sadece Türk, Arap, Kürt ve Zaza gibi farklı etnik gruplara ayrılmakla kalmayıp bu etnik grupların sınırları da belirsizdir. Örneğin kimi Kürtler aidiyetlerini Türklüğü dışlar şekilde algılamakta kimi Kürtler için iki kimlik birbirini dışlayan aidiyet kategorileri değildir. Aynı iç içe geçme hali Zaza-Kürt-Türk üçgeni için de geçerlidir. Zaza kimliğini Türk veya Kürt aidiyetlerinden biriyle bütünleşik görenler olduğu gibi kendini iki gruptan bağımsız müstakil bir Zaza kimliğine ait hisseden yurttaşlar da vardır.

Hal böyle olunca "Kürtler kime oy verdi?" sorusunun cevabı daha da zorlaşmaktadır zira etnik aidiyet genetiğin değil sosyal psikolojinin bir konusudur. Biraz da bu sebeple bu analiz Kürt oylarından çok coğrafi bir alan yani Doğu ve Güneydoğu bölgeleri ile Hatay ili oyları hakkında bilgi vermektedir. Bölgeye bakıldığında Hakka-

ri, Şırnak, Mardin gibi Irak ve Suriye'deki ailelerle akrabalık ilişkilerinin sürdürüldüğü şehirler ile bu şehirlerden yoğun göç almış Diyarbakır ve Van gibi illerin yüksek HDP oylarına sahip olduğu görülmektedir. Zaza nüfusun yoğun yaşadığı Elazığ ve Bingöl gibi kentlerde AK Parti öne çıkarken yine gerek demografik olarak daha kozmopolit gerekse de ticari açıdan daha gelişmiş Malatya ve Gaziantep gibi şehirlerde de AK Parti önde olmuştur.

24 Haziran seçimleri bir kez daha Türkiye'deki Kürt vatandaşların blok halinde oy kullanmadığını göstermiştir.

SONUÇ

24 Haziran seçimleri Türk siyaseti açısından yapısal bir dönüşümün habercisi ve birçok değişimin öncüsü olacak ve etkileri uzun süre yorumlanmaya devam edecektir. 24 Haziran seçimleri bundan sonra yapılacak cumhurbaşkanı seçimleri açısından da bir referans noktası ve köşe taşı olacaktır. Türk siyasetinin ittifaklar nedeniyle daha orta noktaya yaklaştığı ve seçim propaganda döneminin daha ılımlı bir tonda geçtiği söylenebilir. Cumhurbaşkanı seçiminde parti etkisinin yanı sıra partilerin çıkardıkları adaylar da önem kazanmaktadır. Güçlü liderlik önümüzdeki dönemde en az parti kadar önem kazanacak ve liderlerin seçim performansları partilerin iç işleyişine doğrudan etki edecektir.

Bu seçimde ortaya çıkan diğer bir durum ise Türk seçmenin stratejik oy verme davranışının teyit edilmesidir. İttifaklar ve partiler arasında geçişkenlik ve bir defalık iş birlikleri daha yaygın hale gelecektir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde PKK ve terör örgütlerinin etkisi kırıldıkça HDP oy kaybetmektedir. Öte yandan te-

rör örgütü saldırıları azalınca CHP gibi partilerin seçmenleri de HDP'ye stratejik oy kaydırmaktadır. Bu da HDP'nin toplamda terörün azalmasıyla parti olarak daha kazançlı çıktığını göstermektedir. Bu tablodan yapabileceğimiz diğer bir çıkarım ise özellikle Orta Anadolu'da AK Parti

ve MHP tabanları arasında ciddi bir geçişkenlik olduğudur. Yüzde 5-10 arasındaki seçmen bu iki parti arasında geçiş yapabilmektedir. Bu durum iki partinin uzun vadeli iş birliğini zorlaştırabilir çünkü her iki parti de kendi tabanlarını tahkim etmek isteyeceklerdir.

Bu analiz 24 Haziran 2018 seçim sonuçlarının genel değerlendirmesini yapmakta ve özelde Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki oy dağılımını analiz etmektedir. 24 Haziran seçimleri Türk siyasi tarihinin en önemli seçimlerinden biri olarak kayda geçecek ve sonuçları itibarıyla Türk siyasi hayatında kalıcı etkiler bırakacaktır.

Seçim sonuçları açısından Recep Tayyip Erdoğan Türkiye’de muhafazakar seçmenin doğal çatı adayı olduğunu bu seçimde de teyit etti. En yakın rakibinden 10 milyonun üzerinde fazla oy alan Erdoğan seçim kaybetmeme geleneğini sürdürdü. Yüzün üzerinde miting yapan İnce ise Türkiye’nin her yanını dolaşarak kalabalık bir seçmen kitlesine hitap etti ve seçimlerde partisinden daha iyi bir sonuç aldı. Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) beklenmeyen bir şekilde yüzde 10 barajının üzerinde bir oy alırken dünya genelinde güç kazanan milliyetçi dalganın Türk siyasetinde de etkili olduğunu gösterdi. Halkların Demokratik Partisi (HDP) oyların yüzde 11,7’sini elde ederek Mecliste 67 sandalye kazanarak Adalet ve Kalkınma Partisi’nin (AK Parti) Meclis çoğunluğuna ulaşmasına engel oldu. Bu HDP için önemli bir başarıdır. Birçok Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) taraftarı HDP’ye verdikleri stratejik destekle partinin yüzde 10 seçim barajını geçmesini sağladılar.

Seçim sonuçlarını doğu şehirleri özelinde incelediğimizde ise ortaya çıkan sonuçlar şu şekilde sıralanabilir: Bölgede etkin olan iki parti halen AK Parti ve HDP’dir. 2015’teki seçimlerde 7 Haziran’dan 1 Kasım’a bölgede gerileyen HDP oyları 24 Haziran’da bir miktar daha azalmıştır. Bu seçimde gözlemlediğimiz seçim ittifakları HDP’nin sandalye kaybetmesine neden olmuştur. Bölgeye bütünlüklü bir bakış bu illerde yoğun olarak yaşayan Kürt vatandaşların bir blok şeklinde hareket etmediğini ve bölge içi farklılıkların hakim olduğunu göstermektedir.

Sonuç itibarıyla 24 Haziran seçimlerinin en büyük kazananı Türk demokrasisi olmuştur. Yüzde 86’nın üzerinde bir katılım oranı, şeffaflık ve canlı bir kampanya dönemiyle sonuçlanan seçim süreci Türk demokrasisi için kayda değer bir başarı öyküsü olarak yorumlanabilir.

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE

www.setav.org